

ความเป็นมาของพระไตรปิฎก

■ นำเสนอเมื่อ 3 ม.ค. 2551

ความเป็นมาของพระไตรปิฎก

พระสาวก ๔ รูป ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎก คือ

๑. พระอานนท์ เป็นโอรสของเจ้าชายสุกโกทนต์กาคยะ ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดา ท่านออกบวชแล้วได้เป็นผู้ที่สงฆ์เลือกให้ทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก คือ ผู้รับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า พระอานนท์ทรงจำพระพุทธรูปร่างหน้าตาของท่านจึงมีส่วนสำคัญในการรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วจัดเป็นหมวดหมู่ต่างๆ สืบมาจนทุกวันนี้

๒. พระอุบาลี เคยเป็นพนักงานรักษาภูษามาลาอยู่ในราชสำนักแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ท่านออกบวชพร้อมกับพระอานนท์และราชกุมารอื่นๆ โดยได้รับเลือกจากเจ้าชายเหล่านั้นให้อุบาลีบวชก่อน พวกตนจะได้กราบไหว้อุบาลีตามพระราชอายุเป็นการแก้กรรมมาตั้งแต่เริ่มแรกในการออกบวช ท่านมีความสนใจกำหนดจุดจำทางพระวินัยเป็นพิเศษ จนแม่พระพุทธรูปร่างหน้าตาของท่านจึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับวินัยปิฎก จึงนับว่าท่านเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการรวบรวมขอพระวินัยต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่เป็นหลักฐานมาจนทุกวันนี้

๓. พระโสณกุฎิกัณณะ ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับพระไตรปิฎก แต่ประวัติของท่านมีส่วนเป็นหลักฐานในการท่องจำพระไตรปิฎก เรื่องของท่านมีปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎกความว่า เดิมท่านเป็นอุบาสกคอยรับใช้พระมหากัจจันเถระ แล้วบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๓ ปี จึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ต่อมาท่านได้เดินทางไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ เขตวนาราม พระพุทธรูปร่างหน้าตาให้พระโสณะกล่าวธรรม ซึ่งท่านได้กล่าวสูตรถึง ๑๖ สูตร อันปรากฏในอัฐกวัคคจนจบ เมื่อจบแล้วพระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาสรรเสริญความทรงจำ และทวงทำนองในการกล่าว เรื่องนี้เป็นตัวอย่างอันดีในเรื่องความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกว่าได้มีการท่องจำกันตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังมีพระชนมอยู่

๔. พระมหากัสสป เป็นผู้บวชเมื่ออายุสูง แม้ท่านไม่ใคร่สั่งสอนใคร แต่ก็สั่งสอนคนในทางปฏิบัติ คือทำตัวเป็นแบบอย่าง เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้ว ท่านได้เป็นหัวหน้าชักชวนพระสงฆ์ให้ทำสังคายนาคือ รอยกรอง หรือจัดระเบียบพระวินัย นับว่าท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในการทำให้เกิด พระไตรปิฎก

นอกจากพระไตรปิฎกจะเกิดขึ้นจากความปรารถนาของพระเถระ ๔ รูปนี้แล้ว พระพุทธเจ้ายังได้เคยแนะนำรวบรวมธรรมภาสิตของพระองค์และทำสังคายนา เพื่อไม่ให้เกิดความแตกกัน เหมือนนอยางสาวกของนิครนถนาฏบุตร ที่แตกกันหลังจากผู้เป็นอาจารย์เจ้าลัทธิตีสำคัญคนหนึ่งสิ้นชีพ พระพุทธเจ้าจึงแนะนำให้รวบรวมพุทธวจนระอยกรองจัดระเบียบหมวดหมู่ให้เรียบร้อยเป็นระเบียบ เพื่อให้เกิดพระไตรปิฎกดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎก และกล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้

ทำสังคายนาที่ดี ก็ต้องกล่าวถึงความปรารถนาดีของพระจุนทเถระ ครั้งแรกก็คือท่านได้เข้าพบพระอานนท์ เมื่อได้เห็นเหตุการณ์ที่สาวกของนิกายนิกายบุตรแตกกัน ซึ่งพระอานนท์ชวนให้เขาเฝ้า พระพุทธเจ้า และพระผู้มีพระภาคทรงตรัสแนะให้ทำสังคายนาตั้งกล่าวแลวข้างตน ครั้งหลังคือ เมื่อสาวกนิกายนิกายบุตรแตกกันยิ่งขึ้น ท่านก็เขาหาพระอานนท์อีกขอให้กราบพูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงโพธิปักขิยธรรมอันเป็นหลักของพระพุทธศาสนา แลวทรงแสดงมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท ๖ ประการ อธิกรณ์ ๔ ประการ วิถีระงับอธิกรณ์ ๗ ประการ กับประการสุดท้ายทรงแสดงหลักธรรมสำหรับอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก ๖ ประการ ที่เรียกว่า สาราณียธรรม ซึ่งการเขาหาพระอานนท์ทั้ง ๒ ครั้งของพระจุนทเถระนี้คือ ความปรารถนาดีของท่าน ที่ห่วงใยในความตั้งมั่นยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา

การสวดปาฏิโมกข์ต่างจากการสังคายนาอย่างไร ?

การสวดปาฏิโมกข์คือการ “ว่าปากเปล่า” หรือการสวดข้อบัญญัติทางพระวินัย 150 ข้อ ในเบื้องต้นแรก และ 227 ข้อในกาลต่อมาทุกๆ กึ่งเดือนหรือ 15 วัน เป็นข้อบัญญัติทางพระวินัยที่ให้พระภิกษุทั้งหลายต้องลงฟังการกล่าว ทบทวนข้อบัญญัติทางพระวินัยนี้ทุก 15 วัน ฤชาดาโดยไม่มีเหตุสมควรต้องปรับอาบัติ การสวดปาฏิโมกข์นี้เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของการบังคับให้ท่องจำ ข้อบัญญัติทางพระวินัย แต่ไม่ใช่ทุกท่านสวดพร้อมกัน คงมีผู้สวดรูปเดียว รูปที่เหลือคอยตั้งใจฟัง และช่วยทักท้วงเมื่อผิด

การสังคายนานั้น แปลตามรูปศัพท์ว่า “ร้อยกรอง” คือประชุมสงฆ์จัดระเบียบหมวดหมู่พระพุทธวจนะ แล้วรับทราบกันในที่ประชุมนั้นว่าตกลงกันอย่างนี้ แล้วก็มีการท่องจำสืบต่อๆ มา ในขั้นเดิมการสังคายนาปรารถนาความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา จึงจัดระเบียบหมวดหมู่พระพุทธวจนะไว้ในครั้งต่อๆ มาปรากฏมีการถือผิดตีความหมายผิด ก็มีการชำระวินัยจรรยาข้อที่ถือผิด ตีความหมายผิดนั้น ซึ่งขาดว่าที่ถูกต้องเป็นอย่างไรแล้วก็ทำการสังคายนา แลวจารึกลงในใบลาน การสอบทานข้อผิดในใบลานก็เรียกว่าสังคายนา ไม่จำเป็นต้องมีเหตุการณ์ถือผิดเข้าใจผิดเกิดขึ้น การสังคายนาไม่มีกำหนดว่าต้องทำเมื่อไร โดยปกติเมื่อรู้สึกว่าการจัดระเบียบชำระข้อถือผิดเข้าใจผิดได้แล้ว ก็ลงมือทำตามโอกาสอันควรแมเมื่อรู้สึกว่ามีผิดเข้าใจผิด

ความเป็นมาของพระไตรปิฎก โดย นายสุชีพ ปุญญานุภาพ

ในสมัยที่ยังไม่มีการจดจารึกเป็นตัวหนังสือ เมื่อกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ท่านใช้วิธีท่องจำคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาแลวกล่าวทบทวนหรือสวดพร้อม ๆ กันนำสืบต่อกันมาโดยเหตุที่คำสั่งสอนมีอยู่มากถึงขนาดเมื่อพิมพ์รวมเป็นเล่มหนังสือพระไตรปิฎกแล้วมีจำนวนถึง ๔๕ เล่ม ยากที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะท่องจำเพียงผู้เดียวให้จบบริบูรณ์ได้ จึงมีการแบ่งหน้าที่กันใหญ่กลุ่มนี้ท่องจำส่วนนี้ กลุ่มนั้นท่องจำส่วนนั้นกลุ่มอื่นท่องจำส่วนอื่น รวมกันหลาย ๆ กลุ่มช่วยกันท่องจำพระไตรปิฎกเรียงลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ สามารถกล่าวทบทวนปากเปล่าได้

เมื่อมีการใช้ตัวหนังสือและมีการเขียนหนังสือแพร่หลายขึ้น จึงได้มีการจดจารึกข้อความแห่งพระไตรปิฎกลงในใบลาน ใบลานคือใบของต้นลาน ซึ่งนอกจากใช้สานทำหมวกทำเครื่องใช้อื่น ๆ แล้ว ยังใช้แทนกระดาษในสมัยที่ยังมิได้คิดทำกระดาษขึ้น

วิธีจดจารึกข้อความลงในใบลานที่เรียกว่า "จาร" นั้น คือใช้เหล็กแหลมที่เรียกว่า "เหล็กจาร" เขียนหรือขีดข้อความเป็นตัวหนังสือลงในแผ่นใบลาน แลวเอาเขมาหรือดินหม้อซึ่งมีสีดำผสมกับน้ำมันมะพร้าว คนให้เขาข้นดีแลวทาถูกลงไปบนรอยที่ขีดเขียนนั้น แลวเอาผาเช็ดให้แห้ง สีดำที่ซึมลงไปบนรอยขีดเขียน

จะปรากฏเป็นตัวหนังสือให้อ่านข้อความได้ตามความประสงค์
เมื่อรวมใบลานได้หลายแผ่นแล้วก็จะทำให้เป็นชุดเดียวกันคล้ายเล่มหนังสือก็เอาเหล็กแหลมเผาไฟเจาะให้เป็นช่อง
เอาด้ายร้อยรวมเป็นผูก แล้วใช้ผ้าห่อเก็บไว้ให้เป็นชุดติดต่อกัน การจดจารึกข้อความแห่งพระไตรปิฎก
ลงในใบลานนี้กระทำเป็นครั้งแรกในประเทศศรีลังกา เมื่อ ๔๓๓ สมัยของพระเจ้าวัญญुकามณีอภัย
บางหลักฐานก็ว่าเมื่อ พ.ศ.๔๕๐
